

FORMOVANIE BOŽIEHO OBRAZU U DIEŤAŤA

Ježiš venoval deťom osobitnú pozornosť, keď ich nielen prijímal, ale predstavil deti ako vzor na ceste do Božieho kráľovstva (porov. Mt 18, 3). To však neznamená, že dieťa má byť ponechané samé na seba. Ide o postoje, ktoré predstavil ako vzorové a hodné nasledovania: postoj prijímania, odkázanosti, otvorenosti, dôvery a lásky. Tieto hodnoty musia byť objavované, prehlbované a rozvíjané za pomoci dospelých. Dieťa prijíma, čo je predkladané nekriticky, veľa nad tým nepremýšľa, ale všetko, čo sa mu odovzdáva, absorbuje. Je to jeho veľké bohatstvo, ale i nebezpečenstvo, ktoré môže nesprávne ovplyvniť celý jeho život. Jedným z nich je neprávne predstavenie Božieho obrazu, ktoré pokračuje buď v nevernosti samotnému pokladu viery, ale aj v neprimeranosti posolstva veku a schopnostiam dieťaťa.

Kresťanský Boh je Bohom trojjediným. Táto pravda tvorí podstatu kresťanskej viery a kresťanstva. Je prameňom všetkých ostatných tajomstiev viery a svetlom, ktoré ich osvetľuje. Preto je v katechéze detí potrebné od začiatku uvádzať do tajomstva trojjediného Božieho života.

Vytváranie vzťahu s jednotlivými osobami Najsvätejšej Trojice a prebúdanie lásky k nim sa zároveň stáva cieľom samotnej katechézy (porov. CT 19). Pri realizácii katechézy si treba uvedomiť, že tri božské osoby sú vždy prítomné a konajúce súčasne, avšak dieťa ich potrebuje spoznávať postupne.

Podľa indikácií daných v Catechesi tradendae sv. Ján Pavol II. naznačuje potrebu začínať predstavením Boha Otca (porov. CT 36). Tento postup je zároveň verný pedagogike Zjavenia. Ježiš sám začína ohlasovanie Božieho kráľovstva zjavením Boha ako svojho Otca, potom predstavením seba samého vo vzťahu k Otcovi ako Syna a prísľubom Tešiteľa, Ducha Svätého (porov. VDK 100).

Predstavenie Boha Otca v katechéze detí by malo byť zamerané na vytváranie vzťahu k Bohu a ich uvádzanie do tajomstva Božieho života. Je potrebné rešpektovať schopnosti dieťaťa vlastné danému vekovému obdobiu a rovnako rešpektovať Božie zjavenie, prostredníctvom ktorého nám on sám odhaľuje tajomstvo svojho života. Ide teda o zachovávanie základného katechetického princípu vernosti Bohu a vernosti človeku (porov. VDK 145).

Prvou cestou k objaveniu Boha Otca v živote dieťaťa je krása stvorenia, ktorá dieťa obklopuje a na ktoré je ono zvlášť vnímavé. Prostredníctvom jeho krásy a poriadku, ktorý v ňom vládne, Boh ponúka človeku neprestajné svedectvo o sebe a svojej láske (porov. DV 3). Boh však nestvoril iba tú krásu, ktorú vidíme okolo seba, ale ako vrchol všetkého stvorenia stvoril človeka (porov. KKC 343). Predstavenie Boha ako Stvoriteľa človeka má pre dieťa dôležitý význam, pretože v ňom nachádza odpoveď na otázku o pôvode a celi ľudského života. Boh stvoril niekoho, kto mu je podobný. Stvoril človeka na svoj obraz (porov. Gn 1, 26-27). Úžas nad krásou sveta a človeka by mal u detí vyústiť do vďačnosti voči Bohu. Boh však svet a človeka nielen stvoril, ale sa o všetko neprestáva starať (porov. Mt 6,26). Táto Božia starostlivosť o celé stvorenie má naplniť život dieťaťa dôverou a láskou voči Bohu.

Ďalším dôležitým krokom v pozitívnom formovaní Božieho obrazu je zjavenie jeho lásky. Stvorenie je dielom Božej lásky, ktorá sa túži rozdávať bez miery. Láska je najkrajšou charakteristikou Boha. Stvoril nás z lásky a z lásky sa o nás stará. Rovnako podstatnou vlastnosťou dobra je jeho šírenie, rozdávanie sa. V tomto zmysle Boh, ktorý je dokonalé dobro, naplňa svojou dobrotou celé stvorenie. Následne mierou akou jednotlivé bytia prijímajú dobro, ktorým je on sám, sa stávajú samy dobrými a začínajú vyžarovať dobro do

svojho okolia. Zároveň dobro vyvoláva u tých, ktorí ho prijímajú, tzv. spiatočný pohyb k prameňu dobra. Takto dobro privádza k sebe tých, ktorých sa dotýka.

Zjavenie Božej lásky je dôležité tak pre dospelého ako i pre dieťa, ktoré túži po láske. Zvlášť dôležité je to v prípade, kde dieťa nemá pozitívny príklad lásky vo svojich rodičoch. Zdôraznenie osobného rozmeru Božej lásky je pre deti veľmi dôležité, a preto je v katechéze potrebné vysloviť meno každého dieťaťa. (Např. v katechéze o Samuelovi predstavíme deťom ako aj ich volá Boh po mene: Michal, Veronika, atď.) Božia láska vrcholí v milosrdenstve, ktoré je väčšie ako hriech a nevernosť človeka. Ináč povedané, lásku nemôže zničiť ani hriech a nevernosť človeka. V ňom sa iba človek pred láskou uzatvára. Je nevhodné, ak vychovávatelia komentujú nejaký zlý skutok dieťaťa ako stratu Božej lásky: „Vidíš, čo si urobil, teraz ťa už Pán Boh nemá rád, lebo si zlý.“

Pre katechézu detí je veľmi dôležité, aby predstavenie Božej lásky predchádzalo rozprávaniu o ľudskom zlyhaní, ktorým je hriech. Pre človeka, ktorý sa od Boha hriechom odkláňa, sa táto láska stáva milosrdenstvom, v ktorom Boh človeku odpúšťa, nanovo ho prijíma za svoje dieťa a zahŕňa ho svojou večnou láskou. Toto poznanie pomáha dieťaťu neuzatvárať sa pri svojich zlyhaniach do sebaobviňovania, ktoré by mohlo vyústiť do odvrhnutia Boha ako nemilosrdného sudcu, ale nanovo sa otvárať Božej láske.

Dôležitý význam pri formovaní Božieho obrazu v živote detí má predstavenie Boha ako duchovnej bytosti. Je to najlepšia cesta, ako deťom v danom veku pomôcť vyhnúť sa jeho sklonu k antropomorfizmu. K tomu povzbudzuje aj Catechesi tradendae, keď hovorí o láskyplnom dialógu so „skrytým Bohom“, ku ktorému majú byť deti vedené (porov. CT 36). Pri predstavení Božieho obrazu deťom sa musí vytvárať priestor pre tajomstvo.

Cestou k predstaveniu tejto pravdy je objavenie duchovnej podstaty nášho bytia. Človek pozostáva z tela a duše (ducha), ktorú nevidíme. Tu môžeme deťom poukázať na aktivitu ľudského ducha. Naším rozumom premýšľame, vôľou sa môžeme rozhodnúť, čo budeme robiť. Máme tiež pamäť, ktorou si pamätáme, čo sme robili. Náš duch teda neustále pracuje, aj keď ho nevidíme. Samotné deti môžeme priviesť k získaniu skúsenosti s duchovnou realitou nášho bytia: Deti si zatvorí oči a každý na niečo myslí. Následne sa ich pýtame, či vedia, na čo mysleli ich kamaráti. Deti nič nepočuli a nič nevideli a preto nemôžu vedieť, na čo myslel ich sused. Oni však vedia, že v tichu, bez slov môžu niečo hovoriť – na niečo myslieť. To je práca ľudského ducha. Boh, ktorý je čistý duch, pracuje takýmto neviditeľným spôsobom. Nevidíme ho ani nepočujeme, ale on neustále koná. Boh je čistý duch a pozná aj naše myšlienky. Môžeme sa s ním rozprávať v úplnom tichu, vo svojom srdci bez toho, aby sme vyslovili nejaké slová a on nás počuje (porov. Mt 6, 6). Predstavenie Boha ako čisto duchovnej bytosti je pre deti zároveň základom zvnútornenia, ktoré vedie k uvedomeniu si svojej vlastnej identity a Božej blízkosti v živote.

Pre formovanie osobného vzťahu dieťaťa s Bohom je dôležité, ako mu je Boh predstavený. Neuvedomenie si týchto skutočností môže viesť k falošným predstavám o Bohu a neskôr aj k zanechaniu viery. V ďalšej časti sa budeme venovať formovaniu Božieho obrazu dieťaťa k druhej Božskej osobe – Ježišovi Kristovi.

Podobne ako pri predstavení Boha Otca, aj v katechéze venovanej predstaveniu Ježiša Krista je dôležité klásť dôraz na vytváranie osobného vzťahu k tejto božskej osobe. Schopnosť predstavenia Ježišovho života by mal byť primeraný schopnostiam dieťaťa. To znamená, že jednotlivé udalosti z jeho života by mali byť predstavené pravdivo a primerane. Na prvom mieste predstavujeme Ježiša v jeho vzťahu k Otcovi ako Božieho Syna. Všetky ostatné udalosti Ježišovho života sú následne vyjadrením jeho vzťahu lásky k Otcovi a k ľuďom.

Katechéza zameraná na predstavenie Ježiša deťom sa na prvý pohľad zdá veľmi jednoduchá. Deťom môžeme predstaviť obrazy znázorňujúce Ježišov pozemský život a asi v každej kresťanskej rodine nájdeme križ, ktorý je symbolom Ježišovej vrcholnej lásky

k Otcovi a k ľuďom. Hrozí tu však nebezpečenstvo vnímať Krista iba v jeho ľudskej prirodzenosti. Takto by deti mohli vnímať Ježiša Krista ako obyčajného človeka – kamaráta, od ktorého môžu prijať to, čo sa im páči, ale aj odmietnuť to, o čo nemajú záujem. Na dané nebezpečenstvo upozorňuje aj Všeobecné direktorium pre katechizáciu: „Je potrebné vyvázenejšie predstavovať celú pravdu o Kristovom tajomstve. Niekedy sa zdôrazňuje človečenstvo bez výslovného poukázania na jeho božstvo...“ (VDK 30).

Preto je v katechéze o Kristovi dôležité začať poukázaním na jeho božstvo. Ježiš nie je len pravý človek, ale predovšetkým pravý Boh a Pán (porov. Jn 20, 28). Cestou katechézy sa stáva Ježišov vzťah s Otcem. Opierajúc sa o Sväté písmo poukážeme na lásku, ktorú má Otec k svojmu Synovi a tiež na lásku, ktorú má Syn k svojmu Otcovi (porov. Jn 3, 35; 4, 34). Boh Otec posielal svojho Syna na svet, aby nám ukázal cestu k nemu, aby zjavil jeho lásku a ukázal, ako máme žiť ako Božie deti. V ďalšej časti katechézy sa môžeme zamerať na predstavenie Ježišovho verejného života.

Veľmi vhodným textom na predstavenie Ježišovho božstva deťom je udalosť Premenenia, ktorú nám podávajú synoptici. Deti sú spolu s učeníkmi pozvané hľadiť na Ježišovu veľbu, jeho žiariacu tvár a odev, klaňať sa mu ako Božiemu Synovi a prijať Otcovo vyznanie: „Toto je môj milovaný Syn, v ktorom mám zaľúbenie; počúvajte ho! (Mt 17,5).

Prijatie Ježiša ako Božieho Syna sa stáva modelom pre ostatné udalosti v jeho živote, pri ktorých by sme mali mať túto základnú pravdu vždy na pamäti.

Vianočné udalosti, ako ich predstavujú evanjelisti, predstavujú identitu malého dieťaťa. Malý Ježiš nie je obyčajné dieťa, ale je to Boží Syn. Nemali by sme preto sklznúť do sentimentálnej roviny. Nesmieme zabúdať, že to, čo pomáha dieťaťu napredovať, nie je identifikácia s niekým malým, ako je ono samé, ale identifikácia s dospelým. K vzbudeniu úcty k Ježišovi poukážeme na to, ako na jeho slávu spievajú anjeli, prichádzajú sa mu pokloniť pastieri a mudrci z východu. (porov. Lk 2, 15-20; Mt 2, 1-12). Oni nám ukazujú, ako máme aj my prichádzať k jasliam, aby sme sa poklonili Pánu Ježišovi, aby sme prijali jeho lásku, aby sme mu ponúkli svoje srdce a aby sme sa k nemu modlili.

Slávenie Veľkej noci je spojené so zvestovaním Ježišovej smrti a zmŕtvychvstania. Tu sa pri mladších žiakoch zo strany katechétovej vyžaduje určitá opatrnosť. Dieťa je v tomto období zvlášť citlivé a veľmi realisticky vníma to čo sa mu predstavuje. Mali by sme byť preto opatrní zvlášť pri opise Ježišovho utrpenia. Ježišovu smrť predstavujeme tak, ako nám ju opisujú evanjelisti bez toho, aby sme zachádzali do prílišných detailov. Dieťa tak môže prežiť vo svojom vnútri, to čo sa dialo s Ježišom bez vyvolania hrôzy. Deťom by sme nemali predstaviť Ježišovu smrť ako príčinu ich neposlušnosti: „Vidíš, Pán Ježiš musel zomrieť preto, že si neposlušný“. To by mohlo viesť k vnútornému sebaobvineniu dieťaťa a strachu.

Pri predstavovaní veľkonočného tajomstva kladieme hlavný dôraz na Ježišovo zmŕtvychvstanie. Je to posolstvo života, radosti a lásky, ktorá je silnejšia ako smrť. Ježiš, ktorý víťazí nad smrťou a odchádza k svojmu Otcovi, dáva dieťaťu odpoveď na otázku týkajúcej sa smrti, s ktorou sa už mohlo stretnúť vo svojej blízkosti. Najvhodnejšou cestou k predstaveniu tejto udalosti je Sväté písmo. Žiaci pozorujú, ako učeníci spolu so ženami hľadajú Ježiša, ako sa s ním stretávajú a ako odchádza k svojmu Otcovi. Tieto stretnutia sú naplnené radosťou, ktorú môžu s jednotlivými postavami prežívať aj žiaci. Príbehy o „veľkonočnom vajíčku alebo zajacovi“ nie sú vhodné, nakoľko môžu deti v ich realistickom myslení zavádzať.

Najväčší priestor pre katechézu ponúka Ježišovo verejné pôsobenie. V nej je dôležité klásť dôraz na Ježišovu lásku k svojmu Otcovi a k ľuďom. Vo vzťahu k Nebeskému Otcovi je vhodné predstaviť deťom predovšetkým chvíle, ktoré strávil v rozhovore so svojim Otcem v modlitbe. Vo vzťahu k ľuďom poukazujeme na konkrétne prejavy Ježišovej lásky (povolávanie učeníkov, uzdravovanie chorých, prijímanie detí, atď.). Aj tu je potrebné upozorniť na opatrnosť potrebnú pri predstavení Ježišových zázakov. Žiak, ktorému je blízky

svet rozprávok a čarov, si môže Ježiša zamieňať s kúzelníkom alebo supermanom, ktorých pozná z rozprávkových príbehov. Je preto dôležité poukázať na konkrétny charakter Ježišových zázrakov a ich význam pre človeka. V nich sa prejavuje Božská moc, ale ešte viac jeho láska k človeku.

Cieľom katechézy je vzbudiť v srdci žiaka lásku k Ježišovi, ktorý nás miluje a túžbu stále viac sa mu podobať a konať ako on. Správať sa tak ako Pán Ježiš je zároveň základom pre celkovú morálnu formáciu dieťaťa. Prostredníctvom katechézy venovanej Ježišovi Kristovi si žiak môže postupne osvojiť vzťah dôvery, lásky a úcty k Ježišovi ako Božiemu Synovi, ale zároveň v ňom objavuje vzor, ktorému sa chce podobať a prostredníctvom ktorého môže formovať svoj život. V ďalšej časti sa budeme venovať formovaniu Božieho obrazu dieťaťa k tretej Božskej osobe – Duchu Svätému.

Spracoval: Marián Majzel

Použitá literatúra:

Ján Jenčo, Princípy katechézy detí predškolského veku, Košice, 2008.
Všeobecné direktórium pre katechizáciu, Trnava, 1999, Catechesi Tradendae, 1993.

KO 2016_2017_č_1_a_2